

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ НАВЧАЛЬНИХ КОМПЛЕКСІВ В СИСТЕМІ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

Постановка проблеми. Наближення української системи освіти до європейських стандартів супроводжується суттєвими змінами в педагогічній теорії й освітній практиці. Це стосується інновацій як середньої, так і вищої школи. Формування навчально-наукових комплексів у нашій державі розпочато досить недавно. Основними факторами, що суттєво вплинули на створення інтегрованих систем, були психолого-педагогічні інновації кінця ХХ століття – ідеї ступеневості та неперервності освіти. Відбувається інтеграція різних навчальних закладів у формі створення комплексів «школа–ВНЗ», «ПТУ–ВНЗ», «коледж–університет» тощо. Створення навчальних комплексів дозволяє збалансувати спектр та обсяги підготовки майбутніх працівників щодо попиту та вимог суспільства.

Досвід створення і функціонування навчально-наукових комплексів має важливе науково-практичне значення для вітчизняної системи освіти. Такі комплекси є інноваційними за своєю суттю, за управлінсько-організаційними підходами та впровадженням сучасних психолого-педагогічних технологій.

Аналіз останніх досліджень. Проблеми розвитку навчальних комплексів розглядали у своїх працях Н. Денисова, Т. Жидких, С. Мамрич, В. Кремень, І. Богданова та інші.

Так, Н. Денисова визначає тенденції розвитку комплексу «коледж – університет» у системі безперервної освіти України [2, с. 80-81]:

1. Ініціювання до об'єднання зусиль вищих навчальних закладів різних рівнів акредитації з метою уникнення дублювання напрямів, спеціальностей, збереження належної матеріально-технічної бази в умовах загального реформування і становлення національної освітньої системи.

2. Нормативне забезпечення діяльності багатопрофільних навчально-науково-виробничих, навчальних комплексів як однієї з форм інтеграції різних рівнів освіти; узгодження категорійного апарату.

3. Активізація роботи навчально-наукових комплексів педагогічного спрямування щодо поширення ступеневої освіти; приведення відповідно до особистісних потреб із запитами ринку праці та реальними бюджетними можливостями регіонів.

4. Раціоналізація навчально-методичної бази: поширення інтегрованих навчальних планів та програм психолого-педагогічної підготовки за різними освітніми кваліфікаціями, поліпшення кадрового складу викладачів та студентського контингенту, упровадження модульного навчання та кредитно-рейтингової системи оцінювання знань студентів.

За результатами вивчення питання розвитку навчальних комплексів у системі вищої освіти України (кінець ХХ – початок ХХІ ст.) дослідниця Т. Жидких виділяє чотири періоди: I період – підготовчий (1991-1994 рр.), II період (1995-1998) – кооперації, III період (1998-2006) інтеграції, IV період (2006 р. – дотепер) – саморозвитку [3, с.18-32].

У своєму дисертаційному дослідженні вона визначає сутність і структуру навчального комплексу «коледж – академія» як відкритої педагогічної системи та характеризує структурно-функціональні компоненти функціонування і розвитку навчальних комплексів у системі вищої освіти України [3, с. 34-58].

Інший вітчизняний вчений С. Мамрич досліджував проблему ступеневої підготовки фахівців у навчально-науково-виробничих комплексах. Він дійшов висновку, що навчально-науково-виробничий комплекс є системою «органічно пов'язаних між собою навчальних закладів, наукових установ, виробничих підприємств та організацій, підпорядкованих спільній меті» [6, с. 13]

Водночас слід зазначити, що проблема тенденцій розвитку навчальних комплексів

все ж недостатньо вивчена, і на даному етапі реформування вітчизняної системи освіти її актуальність не викликає сумніву.

Цілі статті: виокремити та проаналізувати основні тенденції розвитку навчальних комплексів, узагальнити дослідження авторів, які працювали над даною темою.

Виклад основного матеріалу. Ефективному дослідженню діяльності навчально-наукових комплексів сприяє виокремлення ключових тенденцій їх розвитку, а тому за логікою нашого дослідження розглянемо деякі з них. Так, перша тенденція розвитку навчальних комплексів – формування нормативного забезпечення діяльності комплексів проявляється насамперед у розбудові державної нормативно-правової бази, що забезпечує освітню діяльність в Україні. За роки незалежності було прийнято низку законодавчих актів, що стосуються навчальних комплексів. А саме наказом Міністерства освіти України від 25 січня 1994 р. було впроваджено «Положення про навчальний та навчально-науково-виробничий комплекси», яке визначило порядок створення комплексів, ступеневої підготовки, повноваження членів комплексу.

Необхідно зазначити, що діяльність навчальних комплексів регламентується також законами України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Положенням про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах», затвердженого наказом Міністерства освіти України від 02.06.1993 р. №161, постановою Кабінету Міністрів України від 20.01.1998 р. №65 «Про затвердження Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту)», іншими директивними матеріалами про реформування освіти, збагачення її змісту, інструкціями і наказами Міністерства освіти і науки України, рішеннями чи статутами Ради навчальних закладів – учасників комплексу.

Аналізуючи документи, можна виділити основні цілі створення комплексів, а саме: дотримання принципів наступності освіти; уніфікація стандартів, навчальних планів і програм; розроблення навчально-методичної документації; активна перепідготовка педагогічних кадрів середньої ланки.

Вивчення наукових джерел уможливило виокремлення другої тенденції розвитку навчальних комплексів – активізація роботи учасників комплексу щодо поширення ступеневої освіти.

З'ясовано, що модель ступеневої підготовки фахівців у навчально-науково-виробничих комплексах побудована на принципах неперервності професійної освіти, комплексності, диференційованості, інтегративності, багатопрофільності, багаторівневості, ступеневості, професійної спрямованості, соціальної зумовленості. Очевидно, що сучасні умови розвитку суспільства передбачають необхідність вибору адекватної соціокультурної моделі освіти. В процесі удосконалення вітчизняної системи освіти виявилось, що основних цілей класичної системи освіти (передача знань, вмінь і навичок) нині недостатньо. Це пояснюється тим, що виникла невідповідність між цілісністю культури й технологією її фрагментарного відтворення через пояснювально-ілюстративний тип навчання. У цій ситуації виникло протиріччя між неперервним зростаючим обсягом знань, необхідних людині, та обмеженими умовами оволодіння ними в рамках традиційної освітньої системи. На переконання більшості вітчизняних і зарубіжних учених вирішення цього протиріччя можливе тільки шляхом переходу до безперервної освіти, яка забезпечує цілісне відтворення суб'єкта культури [7].

У контексті нашого дослідження переконливою є думка І. Богданової. Вона вважає, що тенденція переходу до безперервності освіти викликає потребу створення комплексів: дитячий садок – школа – вищий навчальний заклад [1, с. 44.]. На цьому ж наголошує В. Кремень, розглядаючи інноваційні аспекти розвитку вітчизняної науки. Він акцентує увагу на тому, що «слід мати більше інтегрованих навчальних закладів, до складу яких входять педагогічний університет та педагогічні навчальні заклади інших рівнів акредитації, які утворюватимуть навчально-наукові комплекси. Взагалі в системі вищої освіти треба рухатись у напрямі створення «освітніх пірамід», на чолі яких були б провідні університети в тій чи іншій сфері, а також інші навчальні заклади I-II рівнів

акредитації, що працюють в аналогічному напрямі й зосереджені в тому самому регіоні» [5, с. 142.].

В умовах переходу вітчизняної економіки до ринкових відносин чітко виокремлюється третя тенденція розвитку навчальних комплексів – приведення у відповідність особистісних потреб із запитами ринку праці та реальними бюджетними можливостями регіонів. Вочевидь, сьогодні існує проблема працевлаштування майбутніх фахівців, а тому в умовах комплексу важливим є вибір спеціальностей, актуальних для даного регіону. Здійснити його неможливо без проведення маркетингових досліджень ринку праці, взаємодії зі соціальними партнерами.

Принагідно зазначити, що економіка всіх розвинених країн зазнає суттєвих змін, які пов'язані з прискоренням циклів виробництва товарів і послуг, зменшенням тривалості між часом їх розроблення та часом перебування на ринку. Завдяки новим інформаційним технологіям з надзвичайно швидкими темпами модернізуються виробництво і система надання послуг. Це в свою чергу потребує відповідної реорганізації системи професійної підготовки фахівців, пристосованої до швидких змін потреб виробництва. Тому навчальні комплекси повинні переглянути програми підготовки кадрів, врахувавши потреби роботодавців на ринку праці. Учні шкіл та студенти вищих навчальних закладів отримують переважно теоретичні знання і не вміють застосовувати їх на практиці. Для того, щоб вирішити вищевказану проблему, учасникам комплексу необхідно під час навчального процесу пов'язувати теоретичні знання з практикою, поглиблювати інтеграцію навчання з виробництвом.

Виявлена нами в процесі дослідження четверта тенденція розвитку навчальних комплексів пов'язана з тим, що економічна конкуренція залежить від конкуренції в освітніх галузях. Проте на залучення студентів в галузі науки і технологій негативно впливає пізній вступ на ринок праці. Скорочення пропозиції трудових ресурсів призводить до дефіциту кваліфікованих фахівців у ключових секторах економіки. Роботодавці надають перевагу 22-23 річним молодим спеціалістам перед 28-30 річними через вищу продуктивність їхньої праці. Отже, виникає потреба у зниженні вікового цензу фахівців, які вміють творчо вирішувати поставлені завдання. Тому перед системою вищої професійної освіти постає завдання зменшити терміни підготовки кадрів, скоротити середній вік контингенту студентів в умовах навчально-наукового комплексу.

Нині актуалізується необхідність урахування в професійній підготовці кадрового потенціалу для вітчизняної економіки п'ятої тенденції розвитку навчальних комплексів – інформатизація їх учасників. Вона демонструє створення єдиного освітнього простору, власного освітнього порталу навчально-наукового комплексу, активне запровадження нових засобів, форм та методів навчання, що орієнтовані на використання інформаційних технологій, синтез засобів та методів традиційного та комп'ютерного навчання, постійний доступ учнів, студентів та педагогів до мережі Інтернет.

Не можна не звернути уваги на те, що нині всім зарубіжним освітнім системам притаманна ще одна тенденція (в нашому дослідженні шоста) розвитку навчальних комплексів – підвищення якості освітніх послуг, яка зумовлюється необхідністю забезпечення конкурентоспроможності навчальних комплексів в умовах економічної глобалізації. У сучасному світі важливо, щоб освіта давала учням нові життєві стратегії, життєву компетентність, сприяла мобільності їх соціальної поведінки, тому що саме це дозволяє особистостям долати кризові ситуації, обирати свій шлях у майбутньому. Проблема переходу до компетентнісної парадигми підготовки фахівців сьогодні знаходиться в центрі уваги як зарубіжних, так і вітчизняних учених та педагогічних працівників.

Випереджаючий розвиток навчально-наукових комплексів можна виокремити як сьому тенденцію. Адже зростаючий динамізм низки освітніх реформ, варіативність підходів, моделей, що служать суспільним перетворенням вищої школи, є характерними рисами таких комплексів.

Результати аналізу особливостей формування випереджального рівня освітнього потенціалу суспільства стали підставою для О. Комарової, щоб переконатися в тому, що умовами переходу до моделі випереджальної освіти мають стати посилення інтеграції освіти та виробництва, наукомісткості освіти шляхом дослідження міждисциплінарних зв'язків та пошуку нових перспективних галузей знань, перехід від усталеного навчання емпіричним знанням до навчання концептуальному усвідомленню зовнішнього середовища [4].

Можна розглядати ще й такі тенденції розвитку навчальних комплексів: необхідність координації та узгодження цілей навчального комплексу; демократизація та децентралізація системи управління навчально-науковим комплексом; індивідуалізація навчання та впровадження різних форм навчання, в тому числі дистанційної та заочної; модернізація навчальної діяльності середніх і вищих навчальних закладів, що здійснюють підготовку працівників, на основі інтеграції традиційних та новітніх технологій навчання, а також створення нового покоління підручників, навчальних посібників і дидактичних засобів; створення у структурі дошкільних, загальноосвітніх, вищих навчальних закладів – лабораторій, центрів практичної підготовки учнів, студентів, тренінгових центрів, творчих студій та центрів педагогічних інновацій; встановлення творчих і професійних зв'язків між учасниками навчального комплексу; запровадження інноваційних форм організації професійної підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників, зокрема: центрів педагогічної майстерності, педагогічних майстерень, майстер-класів, у тому числі в режимі відеоконференцзв'язку, корпоративного навчання, дистанційного, ситуаційного і контекстного навчання, проектних методів, партнерського навчання; розробка нових ефективних форм управлінської діяльності; створення якісних умов для залучення до навчання обдарованих дітей району і міста; реалізація парадигми освіти, яка поєднує знаннєву, діяльнісну та ціннісно-орієнтаційну складові змісту освіти; розробка нових підходів до навчання, виховання і розвитку творчої особистості, які забезпечують умови для життєвого самовизначення та самореалізації кожного вихованця; ріст професійного рівня педагогічного колективу; утвердження здоров'язберігаючого освітнього простору навчального комплексу в аспекті духовного, психологічного, соціального і фізичного здоров'я; залучення громадськості, батьків, учнів та студентів до формування освітньої політики навчального комплексу; розробка та апробація електронного контенту для організації навчально-виховного процесу з учнями та студентами; вихованням демократичної культури та громадянської свідомості вихованців засобами учнівсько-студентського самоврядування.

Висновки. Навчальні комплекси відіграють важливу роль для реалізації ідеї неперервної освіти, тобто освіти впродовж життя. Навчальним комплексам притаманний величезний потенціал, необхідний для забезпечення громадського інтелекту і кадрових професіоналів, що особливо цінується в період сучасної кризи.

У розвинених країнах світу помітним є зростання багаторівневої системи освіти, що забезпечує наступність і неперервність навчання. Тому одним із найважливіших завдань української системи освіти є інтеграція у світовий освітній простір та активне використання досвіду зарубіжних освітніх установ.

Для сталого функціонування та успішного розвитку навчального комплексу потрібне всебічне вивчення історичного досвіду, а також застосування інноваційних підходів до розробки концепції навчальних комплексів з метою пристосування її до нових умов діяльності. Відповідно до цих умов потрібно модифікувати вимоги до основних цілей, завдань, принципів діяльності навчального комплексу. Також необхідним є втілення цих інновацій в процесі надання освітніх послуг.

Література:

1. Богданова І. М. Професійно-педагогічна підготовка майбутнього вчителя на основі інноваційних технологій: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Богданова Інна Миколаївна. – К., 2003. – С. 44.
2. Денисова Н. В. Психолого-педагогічна підготовка майбутніх учителів в умовах навчально-наукового комплексу «коледж – університет»: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Денисова Наталія Володимирівна; Харківський національний педагогічний ун-т ім. С. Сковороди. – Х., 2006. – 186с.
3. Жидких Т. М. Розвиток навчальних комплексів у системі вищої освіти України (кінець ХХ – початок ХХІ століття) дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 / Жидких Тетяна Миколаївна; Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля. – К., 2015. – 215с.
4. Комарова О. Особливості формування випереджального рівня освітнього потенціалу суспільства [Електронний ресурс] / О. Комарова // Економічний часопис – ХХІ. – 2011. – № 9-10. С. 57-60. – Режим доступу: <http://soskin.info/ea/2011/9-10/201124.html>. – Назва з екрану.
5. Кремень В. Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати / Василь Григорович Кремень. – К.: Грамота, 2005. – С. 142.
6. Мамрич С. М. Ступенева підготовка фахівців у навчально-науково-виробничих комплексах (на прикладі радіотехнічних спеціальностей.): дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Мамрич Степан Миколайович : Ін-т педагогіки АПН України. – К.: 2001. – 243с.
7. Неперервна професійна освіта фахівців авіаційної галузі [Електронний ресурс] /Н. Демченко // Теорія та методика управління освітою – 2013. – №10. – Режим доступу до журн.: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ttmuo_2013_10_8.Pdf

У статті схарактеризовано основні тенденції розвитку і успішного функціонування навчальних комплексів, а саме: активізація роботи учасників комплексу щодо поширення ступеневої освіти, підвищення якості освітніх послуг, формування нормативного забезпечення їхньої діяльності.

В умовах навчально-наукового комплексу важливим є вибір спеціальностей, актуальний для даного регіону. Для продуктивної роботи комплексу необхідним є створення власного освітнього порталу, активне запровадження нових засобів, форм та методів навчання, що орієнтовані на використання інформаційних технологій, а також реалізація випереджаючої освіти.

Ключові слова: навчальний комплекс, неперервна освіта, тенденція розвитку, багаторівнева освіта, модель ступеневої підготовки.

Борысюк Л. Р. Тенденции развития учебных комплексов в системе непрерывного образования.

В статье охарактеризованы основные тенденции развития и успешного функционирования учебных комплексов, а именно: активизация работы участников комплекса относительно распространения ступенчатого образования, повышение качества образовательных услуг, формирование нормативного обеспечения их деятельности.

В условиях учебно-научного комплекса выбор специальностей, актуальных для данного региона, является важным

Для продуктивной работы комплекса необходимо создание собственного образовательного портала, активное внедрение новых средств, форм и методов обучения, которые ориентированы на использование информационных технологий, а также реализация опережающего образования.

Ключевые слова: учебный комплекс, непрерывное образование, тенденция развития, многоуровневое образование, модель ступенчатой подготовки.

Borysiuk L.R. The Tendencies of the Scientific Complexes Development in the System of Uninterrupted Education.

The main tendencies of the development and the successful functioning of the scientific complexes such as: the activation of the complex members cooperation concerning the distribution of the exponential education, the increase of the educational services quality, the reservation of the material resources of their activity are characterised in the article.

The profession choice which is current for a specific region is important in the conditions of the scientific complex. The creation of the own educational portal, active usage of new means, forms and methods of education which are oriented on the usage of the information technologies and the realization of the pedagogical innovations are necessary for the productive complex functioning.

Key words: a scientific complex, the tendencies of its development, uninterrupted education, multilevel education, the model of level training

Рецензент: Тадеєв П.О., кандидат фізико-математичних наук

УДК 377.011.3 – 052:005.342

Булах А. В.

ФЕНОМЕН ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ УЧНІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ШВЕЙНОГО ПРОФІЛЮ

Постановка проблеми. Швейна промисловість вирішує одночасно багато завдань державного рівня. Галузь є однією з найбільш соціально вагомих, адже вона має забезпечувати населення високоякісною швейною продукцією, задовольняти матеріальні потреби людей з урахуванням специфіки попиту в різних областях, повніше використовувати трудові ресурси в сфері легкої промисловості. Водночас сучасна ситуація в економіці України потребує розв'язання таких кардинальних взаємопов'язаних проблем, як вихід із кризи та піднесення і розвиток виробництва в даній галузі. Якою б важкою не була в даний момент ситуація в швейній промисловості, вона зовсім не безвихідна.

Розвиток ринкових відносин в Україні впливає на підвищення вимог до професійної підготовки робітничих кадрів в галузі швейної промисловості, що зумовлено необхідністю розв'язання першочергових завдань, поставлених перед швейною промисловістю України. Насамперед йдеться про формування і розміщення державних замовлень, координування діяльності підприємств, пов'язаних з виконанням цих завдань; розроблення програм перспективного розвитку нового вигляду сировини і сприяння збалансованому розвитку підгалузей. Їх реалізація можлива за умов забезпечення якісним кадровим персоналом, зокрема кваліфікованими робітниками.

Водночас слід звернути увагу на парадоксальну ситуацію, що характеризується, з одного боку, гострим дефіцитом робітничих кадрів, а з другого – зростаючим безробіттям серед працівників робітничих професій зазначеної галузі. Причин для її виникнення багато: застарілі обладнання і технології на діючих виробництвах, низький рівень готовності або небажання працюючих робітників до опанування новими знаннями та вміннями, швидкі зміни в соціально-економічній ситуації, внаслідок яких виникає нестабільність та непередбачуваність кризового становища на виробництві тощо.

Таким чином, актуалізується необхідність створення необхідних передумов формування нового типу кваліфікованих робітників для швейної галузі, що вимагає від педагогічних колективів ПТНЗ нових підходів до підготовки випускників, а саме: нового